

**Wyrok z dnia 8 listopada 1994 r.
II URN 42/94**

Art. 12 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (Dz. U. Nr 17, poz. 75 ze zm.) przyznaje osobom wymienionym w tym przepisie prawo do świadczeń przewidzianych w ustawie z dnia 29 maja 1974 r. o inwalidach wojennych i wojskowych oraz ich rodzin (jednolity tekst: Dz. U. z 1983 r., Nr 13, poz. 68 ze zm.) jeżeli stali się, w związku ze swą działalnością kombatanką lub innymi okolicznościami (art. 12 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r.) inwalidami wojennymi lub wojskowymi.

Przewodniczący SSN: Teresa Romer (sprawozdawca), Sędziowie SN: Jadwiga Skibińska-Adamowicz, Stefania Szymańska,

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 8 listopada 1994 r., sprawy z wniosku Mariana K. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. o inwalidzką rentę wojenną, na skutek rewizji nadzwyczajnej Ministra Pracy i Polityki Socjalnej [...] od wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 22 marca 1994 r. [...]

o d d a l i ł rewizję nadzwyczajną.

U z a s a d n i e

Marian K. odwołał się od decyzji ZUS Oddział w O. z dnia 13 października 1992 r., którą odmówiono mu przyznania renty inwalidy wojennego ponieważ niespełnia warunków określonych w art. 6 ustawy z dnia 29 maja 1974 r. o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych (jednolity tekst: Dz.U. 1983 r., Nr 13 poz. 68 ze zm.).

Sąd Wojewódzki w Kaliszu, rozpatrując odwołanie zasięgnął opinii biegłych lekarzy sądowych, którzy uznali, że wnioskodawca jest inwalidą III grupy w związku z działaniami wojennymi, a inwalidztwo powstało w styczniu 1946 r.

Wyrokiem z dnia 14 maja 1993 r. Sąd oddalił odwołanie. W uzasadnieniu Sąd ustalił, że wnioskodawca jako członek Armii Krajowej (WIN) doznał 2 stycznia 1946 r. w akcji przeciwko funkcjonariuszom Urzędu Bezpieczeństwa, rany postrzałowej, która kwalifikuje go do III grupy inwalidów.

Wnioskodawca korzysta z uprawnień przewidzianych w ustawie z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (Dz. U. Nr 17, poz. 75 ze zm.).

Zgodnie z art. 12 tej ustawy kombatantom będącym inwalidami wojennymi lub wojskowymi oraz pozostałym po nich członkom rodzin przysługują świadczenia pieniężne i inne uprawnienia przewidziane w przepisach o zaopatrzeniu inwalidów wojennych oraz ich rodzin.

Zgodnie z art. 6 ustawy o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych, wymienionej poprzednio, inwalidą wojennym jest żołnierz, którego inwalidztwo powstało w związku z działaniami wojennymi lub mającymi charakter wojennych w czasie pełnienia w okresie

1939-1945 służby w Wojsku Polskim, w polskich formacjach wojskowych przy armiach sojuszniczych oraz w oddziałach ruchu podziemnego lub partyzanckiego prowadzących na terenie Państwa Polskiego, walkę z hitlerowskim okupantem, z UPA i oddziałami Wehrwofu.

Zgodnie z art. 6 ust. 2 omawianej ustawy inwalidą wojennym jest także żołnierz, który ma obywatelstwo polskie, został zaliczony do jednej z grup inwalidów wskutek inwalidztwa powstałego w związku z działaniami wojennymi lub mającymi charakter wojennych w czasie pełnienia w okresie wojny 1939-1945 służby w Armii w ZSRR oraz innych armiach sojuszniczych, a także w oddziałach antyfaszystowskich ruchu podziemnego lub partyzanckiego działających na obszarze innych państw. Za inwalidztwo powstałe w związku z działaniami wojennymi lub mającymi charakter wojennych uważa się inwalidztwo będące następstwem zranień kontuzji i innych obrażeń lub chorób doznanych: 1) w walce z wrogiem, 2) na froncie lub w związku z pobytem na froncie, 3) wskutek wypadku pozostającego w związku z pełnieniem czynnej służby wojskowej w czasie wyżej określonym, 4) w związku z pobytem w niewoli lub w obozie dla internowanych, 5) w związku z udziałem w ruchu podziemnym lub partyzanckim oraz z pobytem w niewoli, w obozach koncentracyjnych lub więzieniach za udział w tym ruchu.

Sąd przytoczył także treść art. 8 omawianej ustawy, określającego kto ponadto może być uznany za inwalidę. Przypadki wymienione w tym przepisie nie mają znaczenia w rozpoznawanej sprawie.

Reasumując, Sąd doszedł do wniosku, że okoliczności w jakich wnioskodawca stał się inwalidą nie uzasadniają uznania go za inwalidę wojennego w myśl art. 7 ustawy o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych.

Sąd Apelacyjny w Łodzi, do którego Marian K. wniósł rewizję od wyroku Sądu I instancji powziął poważne wątpliwości prawne, którym dał wyraz w następującym pytaniu prawnym: "czy działalność kombatanka określona w art. 1 ust. 2 pkt 5 ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (Dz. U. Nr 17, poz. 75) upoważnia do uznania kombatanta za inwalidę wojennego w rozumieniu art. 6 ustawy z dnia 29.09. (powinno być "05")1974 r. o zaopatrzeniu inwalidów wojennych (Dz. U. Nr 13, z 1989 r., poz. 68 ze zm.) jeżeli inwalidztwo powstało w okolicznościach określonych w art. 7 tej ustawy". Sąd Najwyższy po rozpoznaniu przedstawionego zagadnienia prawnego podjął w dniu 9 listopada 1993 r., II UZP 24/93 następującą uchwałę: "działalność kombatanka określona w art. 1 ust. 2 pkt 5 ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych oraz okresu powojennego (Dz. U. Nr 17, poz. 75) upoważnia do uznania kombatanta za inwalidę wojennego, jeżeli jego inwalidztwo powstało w okolicznościach określonych w art. 7 ustawy z dnia 29 maja 1974 r. o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin (Dz. U. z 1983 r., Nr 13, poz. 68 ze zm.)."

W uzasadnieniu tej uchwały Sąd Najwyższy rozważył co następuje: art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (Dz. U. Nr 17, poz. 75 ze zm.), zwanej dalej ustawą o kombatantach stanowi, że kombatantom będącym inwalidami wojennymi lub wojskowymi przysługują świadczenia i inne uprawnienia przewidziane w przepisach o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin. Sąd

Najwyższy podzielił wywód zawarty w uzasadnieniu przedstawionego przez Sąd Apelacyjny pytania, że przez kombatantów o których mówi art. 12 ustawy o kombatantach należy rozumieć kombatantów wymienionych w art. 1 tej ustawy, którzy jednocześnie spełniają warunki określone w art. 6 ustawy o inwalidach wojennych. Sąd Najwyższy przyjął, że dokonana przez Sąd Wojewódzki i zaakceptowana przez Sąd Apelacyjny wykładnia gramatyczna art. 6, 7 i 8 ustawy o inwalidach wojennych oraz art. 12 ustawy o kombatantach jest prawidłowa i nie wymaga powtórzenia.

Wykładnia ta, na co zwrócił już uwagę Sąd Apelacyjny, budzi jednak poważne wątpliwości. Pozostawia ona poza sferą możliwości uzyskania świadczeń niektórych kombatantów. Uznanie, że określone w art. 12 ustawy o kombatantach świadczenia pieniężne i inne uprawnienia przysługują tylko tym osobom, które były żołnierzami w rozumieniu art. 6 lub o których mowa w art. 8 ustawy o inwalidach wojennych, oraz stały się inwalidami w okolicznościach określonych art. 7 tej ustawy, pozbawiłoby świadczeń tych kombatantów, którzy pełnili służbę w polskich formacjach wojskowych lub organizacjach niepodległościowych w granicach Polski sprzed 1 września 1939 r, oraz w granicach powojennych w okresie od wkroczenia armii ZSRR na te tereny do końca 1956 r, mimo iż były to formacje lub organizacje stawiające sobie za cel niepodległość i suwerenność Rzeczypospolitej.

Wykładnia gramatyczna art. 6 ust. 1 pkt 1 ustawy o inwalidach wojennych prowadziłaby do wniosku, że inwalidą wojennym nie jest żołnierz, którego inwalidztwo powstało w związku z działaniami wojennymi, w czasie pełnienia służby w oddziałach ruchu partyzanckiego lub podziemnego prowadzącego w końcowej fazie wojny na obszarze Państwa Polskiego, walkę z wkraczającymi wojskami i władzami radzieckimi, nawet gdy była to walka obronna.

Zdaniem Sądu Najwyższego wolą ustawodawcy nie było wyłączenie z zakresu podmiotowego art. 12 ust. 1 ustawy o kombatantach niektórych kombatantów poprzez ograniczenie prawa do świadczeń przewidzianych w ustawie o inwalidach wojennych tylko dla tych kombatantów, którzy byli równocześnie żołnierzami w rozumieniu art. 6 ustawy o inwalidach wojennych. Sąd Najwyższy uznał za konieczne odwołanie się do wykładni celowościowej oraz odtworzenie intencji ustawodawcy.

W dalszych rozważaniach Sąd Najwyższy doszedł do wniosku, że intencją ustawodawcy było potraktowanie w jednakowy sposób wszystkich kombatantów a jedynym ograniczeniem czasowym są terminy wskazane w ustawie o kombatantach. Dlatego ten pogląd zaprezentowany przez Sąd Wojewódzki, że kombatantem uprawnionym do świadczeń z art. 12 ustawy o kombatantach jest tylko kombatant, który równocześnie był żołnierzem w rozumieniu art. 6 ustawy o inwalidach wojennych jest sprzeczny z celem ustawy o kombatantach.

Porównanie odpowiednich przepisów ustawy o inwalidach wojennych oraz ustawy o kombatantach wskazuje, że wprowadzie każdy żołnierz, o którym mowa w art. 6 ustawy o inwalidach wojennych jest równocześnie kombatantem w rozumieniu art. 1 ust. 2 ustawy o kombatantach, jednakże nie każda osoba legitymująca się działalnością kombatancją była żołnierzem w tym znaczeniu. W myśl art. 12 ust. 2 pkt. 1 ustawy o kombatantach, świadczenia pieniężne i inne uprawnienia przewidziane w ustawie o inwalidach wojennych, przysługują także osobom zaliczonym do jednej z grup inwalidów z powodu inwalidztwa pozostającego w związku z pobytem w miejscach, o których mowa w art. 3 pkt. 2 ustawy o kombatantach, a więc osobom legitymującym się

działalnością kombatancą lub równorzędną, i w art. 4 ust. 1, pkt. 1, 2 i 3 lit. a oraz pkt 4 tej ustawy czyli osobom określonym w art. 10 ustawy o kombatantach pojęciem "inne osoby uprawnione". Z zakresu podmiotowego tego przepisu wyłączone są osoby, które przebywały z przyczyn politycznych, religijnych i narodowościowych na przymusowych zesłaniach i deportacji w ZSRR (art. 4 pkt 3 lit.b) oraz osoby posiadające uprawnienia z tytułu działalności równorzędnej z kombatancą, których inwalidztwo nie powstało w związku z pobytem w miejscach wymienionych w art. 3 pkt 2 ustawy o kombatantach. Porównanie obu ustępów art. 12 ustawy o kombatantach wskazuje, że zamierzone przez ustawodawcę wyłączenie z zakresu podmiotowego ustawy znajduje się jedynie w ust. 2. Wyłączenia takiego nie zawiera ust. 1 albowiem ustawodawca posługuje się określeniem kombatant w rozumieniu art. 10 ustawy a więc obejmuje nim wszystkie osoby wymienione w art. 1.

Sąd Najwyższy podzielił także pogląd organu rentowego, jako zgodny z wykładnią funkcjonalną, że art. 12 ust. 1 ustawy o kombatantach stanowi samodzielną normę prawną regulującą prawo kombatantów do świadczeń pieniężnych i innych uprawnień przewidzianych w ustawie o inwalidach wojennych. Skoro ustawodawca, określa w art. 10 w zw. z art. 1 ustawy o kombatantach, kto jest kombatantem a kogo zalicza się do "innych osób uprawnionych" i używa tego samego pojęcia w art. 12 ust. 1, to logiczny jest wniosek, że kombatantami w rozumieniu tego przepisu, są wszystkie osoby wymienione w art. 1 ust. 2 ustawy, a intencją ustawodawcy i celem tego przepisu jest przyznanie tym osobom świadczeń, o których przepis ten stanowi. Ograniczeniem podmiotów z art. 12 ust. 1 ustawy o kombatantach jest określenie "będących inwalidami wojennymi lub wojskowymi". Krąg kombatantów uprawnionych do świadczeń został więc ograniczony do tych, których inwalidztwo jest następstwem okoliczności wymienionych w art. 7, 8 i 30 ustawy o inwalidach wojennych. Taka wykładnia wyjaśnia, że nie zachodziła potrzeba nowelizacji art. 6 ustawy o inwalidach wojennych.

Sąd Apelacyjny w Łodzi, po uzyskaniu odpowiedzi na przedstawione zagadnienie prawne, wyrokiem z 22 marca 1994 r. zmienił zaskarżony wyrok i przyznał Marianowi K. prawo do renty inwalidzkiej wojennej według III grupy inwalidów w związku z działaniami wojennymi, od 1 kwietnia 1992 r. W uzasadnieniu wyroku Sąd Apelacyjny podkreślił, że było niesporne, iż wnioskodawca został ranny w okolicznościach określonych w art. 7 ustawy o inwalidach wojennych. Na podstawie opinii biegłych lekarzy Sąd ustalił, że następstwa urazu z 2 stycznia 1946 roku uzasadniają zaliczenie wnioskodawcy do III grupy inwalidów, niezależnie od innych, ogólnych schorzeń, które czynią go inwalidą II grupy. Wnioskodawca jest kombatantem uprawnionym do świadczeń o charakterze rentowym w myśl art. 12 ust. 1 w zw. z art. 1 ust. 2 pkt 5 ustawy o kombatantach. Jest inwalidą wskutek inwalidztwa powstałego w związku z działaniami wojennymi nie mającymi charakteru wojennych, określonymi w art. 7 ustawy o inwalidach wojennych i przysługuje mu renta inwalidzka przewidziana w art. 9 tej ustawy.

Od tego wyroku wniósł rewizję nadzwyczajną Minister Pracy i Polityki Socjalnej zarzucając rażące naruszenie prawa a w tym przede wszystkim art. 6 i 8 ustawy z dnia 29 maja 1974 r. o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin a nadto naruszenie interesu Rzeczypospolitej Polskiej i domagał się uchylecia tego wyroku oraz oddalenia rewizji Mariana K. od wyroku Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Kaliszu z dnia 14 maja 1993 r.

W uzasadnieniu rewizji Minister podniósł, że stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone

w omówionej uchwale nie znajduje oparcia w przepisach ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach, a ponadto podważa generalne założenia jakie legły u podstaw wyodrębnienia systemu świadczeń dla inwalidów wojennych oraz kombatantów. System uprawnień kombatanczkich, regulowany początkowo ustawą z dnia 23 października 1975 r, następnie ustawą z dnia 26 maja 1982 r. oraz aktualnie ustawą z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach jest całkowicie odrębny od funkcjonującego od 1921 r. systemu zaopatrzenia inwalidów wojennych i wojskowych, obecnie regulowanego ustawą z dnia 29 maja 1974 r. o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin.

Zdaniem wnoszącego rewizję nadzwyczajną odrębność obu tych systemów oznacza, że osoby objęte jednym z nich nie mają automatycznie prawa do świadczeń i uprawnień przewidzianych w drugim. Prawo to przysługuje tylko wówczas, gdy przepisy jednego z tych systemów określają ściśle krąg osób i jednoznacznie wskażą warunki na jakich przysługują tym osobom uprawnienia i świadczenia przewidziane w drugim systemie. Dlatego też, według twierdzeń Ministra, inwalidzka renta wojenna przysługuje tylko tym kombatantom, którzy jednocześnie spełniają wszystkie warunki podmiotowe i przedmiotowe określone w ustawie o inwalidach wojennych.

Wnioskodawca nie spełnia warunków do inwalidzkiej renty wojennej określonych w art. 6 i 8 ustawy o inwalidach wojennych, gdyż nie był żołnierzem w rozumieniu art. 6 tej ustawy, nie był też osobą wymienioną w art. 8 ustawy o inwalidach wojennych.

Sąd Najwyższy rozważył, co następuje:

Rewizja nadzwyczajna stanowi w istocie rzeczy polemikę z uchwałą Sądu Najwyższego z dnia 9 listopada 1993 r, omówioną szczegółowo w historycznej części niniejszego uzasadnienia.

Zgodnie z art. 391 § 2 k.p.c. uchwała Sądu Najwyższego rozstrzygająca zagadnienie prawne wiąże w danej sprawie. Przepis ten jest w swej treści jednoznaczny i Sąd Apelacyjny, który zwrócił się w trybie art. 391 § 1 k.p.c. o rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego, był podjętą przez Sąd Najwyższy uchwałą związany przy merytorycznym rozstrzygnięciu sprawy. Konsekwencją tego związania było przyznanie wnioskodawcy prawa do renty inwalidy wojennego.

Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym rewizję nadzwyczajną w pełni aprobuje wywody zawarte w uzasadnieniu uchwały z 9 listopada 1993 r. i czyni je częścią niniejszego uzasadnienia.

W związku z podniesionymi w uzasadnieniu rewizji zarzutami naruszenia przez Sąd Apelacyjny odrębności systemów zaopatrzenia inwalidów wojennych i kombatantów, bez wyraźnego upoważnienia ustawowego Sąd Najwyższy zauważa, że zarzuty te nie są uzasadnione. W systemie zaopatrzenia kombatantów, niektórych osób będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego, występuje podmiotowe i przedmiotowe odesłanie do drugiego systemu - systemu zaopatrzenia inwalidów wojennych i wojskowych.

Wspomniany już art. 12 ust. 1 ustawy o kombatantach stanowi: "kombatantom będącym inwalidami wojennymi lub wojskowymi oraz pozostałym po nich członkom rodzin przysługują świadczenia pieniężne i inne uprawnienia przewidziane w przepisach o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych". Do przepisów ustawy o inwalidach

wojennych odsyła również art. 12 ust. 2 ustawy o kombatantach.

Jak to zostało szeroko omówione w powoływanej uchwale II UZP 24/93, ustawodawca przewidział dla kombatantów (nie czyniąc żadnych wyłączeń) uprawnienia określone w ustawie o inwalidach wojennych, a więc objął tymi uprawnieniami m.in. osoby, które pełniły służbę w polskich formacjach niepodległościowych na terytorium Państwa Polskiego w jego granicach sprzed dnia 1 września 1939 r. oraz w granicach powojennych w okresie od wkroczenia armii ZSRR do końca 1956 r, jeżeli były to formacje lub organizacje stawiające sobie za cel niepodległość i suwerenność Rzeczypospolitej (art. 1 ust. 2 pkt 5 ustawy o kombatantach). Uzyskanie przez te osoby uprawnień do świadczeń z ustawy o inwalidach wojennych uzależnione zostało w myśl art. 12 ust. 1 ustawy o kombatantach od inwalidztwa wojennego lub wojskowego. W wyraźnej sprzeczności z celem i treścią tego przepisu pozostawałoby uznanie wywodów rewizji nadzwyczajnej, że Sąd przyznając wnioskodawcy rentę inwalidy wojennego naruszył w rażący sposób przepisy ustawy o inwalidach wojennych. Art. 12 ust. 1 ustawy o kombatantach używa określenia "będącym inwalidami wojennymi lub wojskowymi". Nie stawia warunku by inwalidztwo to powstało tylko w okolicznościach wymienionych w art. 6, 7, 8 ustawy o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz członków ich rodzin.

Art. 6 ust. 1 ustawy o inwalidach wojennych stanowi, że inwalidą wojennym jest żołnierz, który został zaliczony do jednej z grup inwalidów wskutek inwalidztwa powstałego w związku z działaniami wojennymi lub mającymi charakter wojennych. Art. 7 określa co uważa się za inwalidztwo powstałe w związku z działaniami wojennymi lub mającymi charakter wojennych a art. 8 wymienia inne jeszcze osoby, które uważa się za inwalidów wojennych.

Ustawa o kombatantach, nie stworzyła odrębnego pojęcia "inwalidztwa kombatanckiego" lecz używa w stosunku do kombatantów i innych osób nią objętych pojęcia inwalidztwa wojennego lub wojskowego, od tego inwalidztwa uzależnia prawo do świadczeń z ustawy o inwalidach wojennych.

Według art. 8 pkt 4 tej ustawy za inwalidę wojennego uważa się osobę, której inwalidztwo powstało m.inn. w związku z udziałem w walkach o utrwalanie władzy ludowej a więc już po zakończeniu wojny w 1945 r. Ustawodawca definiując po 28 latach od wydania ustawy o inwalidach wojennych, pojęcie kombatanta i innych osób represjonowanych i gwarantując im, w razie inwalidztwa wojennego lub wojskowego prawo do świadczeń z ustawy o inwalidach wojennych, przesunął do roku 1956 możliwość zaistnienia okoliczności w których inwalidztwo takie mogło powstać.

Przyznając rację tej części uzasadnienia rewizji nadzwyczajnej, w której zwraca ona uwagę na odrębność systemu zaopatrzenia inwalidów wojennych i systemu kombatanckiego z podkreśleniem, iż osoby objęte jednym z tych systemów nie mają automatycznie prawa do świadczeń i uprawnień przewidzianych w drugim systemie, Sąd Najwyższy zwraca uwagę, iż w rozpoznawanej sprawie sytuacja taka nie zachodzi.

Art. 12 ust. 1 i 2 ustawy o kombatantach przyznaje kombatantom i innym osobom w przepisie tym wymienionym prawo do świadczeń przewidzianych w ustawie o inwalidach wojennych jeżeli tylko stali się, w związku ze swą działalnością kombatancką lub innymi okolicznościami (art. 12 ust. 2 pkt 2 ustawy), inwalidami wojennymi lub wojskowymi.

Odesłanie do świadczeń wynikających z ustawy o inwalidach wojennych nie jest

równocześnie uzależnione od tego aby inwalidztwo wojskowe lub wojenne kombatanta lub innej osoby (art. 12 ust. 2 ustawy o kombatantach) powstało wyłącznie w okolicznościach, o jakich mowa w art. 6, 7 czy 8 ustawy o inwalidach wojennych. Kierując się powyższymi względami Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

=====